

גאוה והחשבה עצמית - עומקו של גיא וגובהו של דקל

עירובין דף מג ע"ב

תנ"א, שְׁפוּפֶרֶת הִיְתָה לוֹ לְרֶבֶן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה מִבֵּיט וְצוֹפֶה
בָּה אֲלָפִים אֲמָה בִּיבָשָׁה, וּכְנָגְדָה אֲלָפִים אֲמָה בִּים.
הָרוּצָה לֵידַע כַּמָּה עוֹמְקוֹ שֶׁל גֵּיא, מִבֵּיא שְׁפוּפֶרֶת וּמִבֵּיט בָּה,
וְיֵידַע כַּמָּה עוֹמְקוֹ שֶׁל גֵּיא.
וְהָרוּצָה לֵידַע כַּמָּה גוֹבְהוֹ שֶׁל דֶּקֶל, יִמְדוֹד קוֹמָתוֹ, וְצֵלוֹ, וְצֵל
קוֹמָתוֹ - וְיֵידַע כַּמָּה גוֹבְהוֹ שֶׁל דֶּקֶל.

בן יהוידע על עירובין דף מג/ב

ודע כי שפופרת שהיתה לר"ג היתה עשויה בחכמה, ששיעור צפייתה הוא רק אלפים
אמה לא פחות ולא יותר, ובאו חכמינו ז"ל ללמדנו שקידות וחריצות רבותינו
הראשונים וחרדתם על חוקי התורה ומשפטיה, שהיו מכינים כלים שיהיו מזומנים
להם לעת הצורך כדי שלא יבואו לידי מכשול:

והנה על דרך המוסר נראה לי בס"ד דברי חכמים ז"ל, באומרו הרוצה לידע עומקו
של גיא רמז למדת הענוה, דכתיב [ישעיהו מ' ד'] כל גיא ינשא, שצריך האדם לירד בה
לעומק, ולא די לו שילך בה בדרך המצוה כשאר מידות, ואם ירצה לידע כמה נאה
ומשובח העומק של מדת הענוה שהאדם מעמיק בה לירד עד קצה אחרון שלה, יביא
שפופרת ויביט בה, והוא כי יראה שהשפופרת דרכה כשהיא ארוכה אין צופים בה
למרחוק, וכשהיא קצרה צופים בה למרחוק וכמו שפירש רש"י ז"ל.

והנה בזה ילמוד מוסר על מדת הענוה אם יהיה האדם קטן וקצר בעיניו, אז הוא יביט
במושכלות וישיג השגה רבה ביותר למרחוק ואם יראה עצמו גדול תתמעט השגתו
ותתקצר חכמתו במושכלות. וכמ"ש מאן דאיהו זעיר איהו רב, ומאן דאיהו רב איהו
זעיר, ועל כן ראוי שהאדם יתפוש קצה אחרון של מדת הענוה וירד לעומק שלה ולא
יעמוד בדרך המיצוה. ועוד ילמד האדם מוסר מן השפופרת שהיא עשויה כמו זה
שקורין דארבין שראשו אחד קטן ודק וראשו אחד רחב, ואם האדם יתן עיניו לראות
בראש הדק יראה אותו דבר שלפניו גדול מאד וקרוב אליו, ואם יתן עיניו לראות בראש
הרחב יראה דבר שלפניו רחוק וקטן מאד, כן האדם בענייני עולם הזה אם יתן עיניו
בחלק הגדול לחמוד אותו אז יתרחק אותו דבר ממנו וגם יקטן אצלו, ואם יתן עיניו
בחלק הקטן והמועט אז יגיע לידו בקרוב ואז יגדל אצלו:

גאוה והחשבה עצמית - עומקו של גיא וגובהו של דקל

ומ"ש הרוצה לידע גובהו של דקל, נראה לי בס"ד על דרך המוסר, כי דקל רמז לצדיק דכתיב [תהלים צ"ב י"ג] צדיק כתמר יפרח, והוא דקל המוציא פירות מתוקים והן הן מצות ומעשים טובים, וכל אדם חייב לכבד הצדיקים שבדורו כראשונים ז"ל, כמ"ש יפתח בדורו כשמואל בדורו, רצונו לומר יפתח בערך דורו הוא כשמואל, והיינו דצריך כל אדם לכבד הצדיקים שבדורו על ידי שיעריך מעשיהם לגבי מעשיו, דאז נחשבים לפי ערכו כערך הראשונים הקדמונים,

אבל לא יאמר וכי צדיק זה הוא כר' שמעון בן יוחאי או כר' פנחס בן יאיר כדי שאכבדהו כבוד גדול, דהאומר כן הוא טועה, יען כי זה הדור אינו כדור ר' שמעון בן יוחאי כדי שתמצא שיהיה זה שבדורך כמו ר' שמעון בן יוחאי, דזה הכלל גדולי הדור נערכים לפי ערך אנשי דורם, ולזה אמר ימדוד תחלה צלו דהיינו מעשיו וחכמתו, כי התורה והמעשים טובים הם צל האדם שהוא חי בהם, וימדוד אז צל קומתו של הדקל שהוא הצדיק שבדורו שתהיה מדידתו בערך מדידת עצמו, ואז ידע כמה הוא גבהו של דקל, רצונו לומר כמה גודל מעלתו שראוי לכבדו :